

Araştırma / Original article

**Kumar Oynama Nedenleri Ölçeğinin uyarlama,
geçerlilik ve güvenilirlik çalışması**

Kuntay ARCAN,¹ A. Nuray KARANCI²

ÖZET

Amaç: Bu çalışmada kumar oynamayı güdüleyen değişkenleri belirlemek için geliştirilmiş Kumar Oynama Nedenleri Ölçeğinin (KONÖ) Türkiye örnekleminde uyarlama çalışmasının yapılması, geçerlilik ve güvenilirliğinin sınanması amaçlanmıştır. Ölçek aracılığı ile özgün çalışmada olduğu gibi eğlenme, heyecanlanma, sosyalleşme, para kazanma, kaçınma içeriğindeki kumar oynama etkenlerinin bulunacağı varsayılmıştır. **Yöntem:** Çalışmanın örneklemini İstanbul'da, bahis oynanan bayilerde, bahis yapan, 18 yaş ve üzerinde 354 erkek gönüllü katılımcıdan oluşmuştur. Ölçeğin iç tutarlılığı Cronbach alfa katsayısı ile incelenmiştir. Geçerlilik araştırması için South Oaks Kumar Tarama Testi, Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği ve kumar için ayrılan zaman değerlendirilmiştir. **Bulgular:** Faktör analizi, eğlenme ve heyecanlanma faktörlerinin tek faktörde toplandığı dördü çözümlenmiş uygun olduğunu ortaya koymuştur. KONÖ'nün güvenilirliği ölçeğin tümü ve ortaya konan dört faktör olan eğlenme/heyecanlanma, kaçınma, para kazanma ve sosyalleşme için sırasıyla 0.89, 0.86, 0.79, 0.81 ve 0.76 olarak bulunan Cronbach alfa değerleri; geçerliliği ise faktörlerin katılımcıların kumar için ayırdıkları zaman ve kumar oynama şiddeti puanları ile anlamlı düzeyde bulunan ilişkileri ile desteklemiştir. **Tartışma:** Çalışmanın bulguları, kumar ile ilişkili Türkçe ölçüm araçları gereksinimi ve KONÖ'nün Türkçe sürümünün dördü çözümlenmiş literatüre uygunluğu çerçevesinde tartışılmıştır. (Anadolu Psikiyatri Derg 2014; 15:248-256)

Anahtar sözcükler: Kumar, motivasyon, geçerlilik, güvenilirlik

**Adaptation, validity, and reliability study of
the Five-Factor Gambling Motives Scale**

ABSTRACT

Objective: This study aimed to adapt and to test the validity and the reliability of the Five-Factor Gambling Motives Scale (GMS) that was developed to explore the gambling motivation variables. It was hypothesized that, as in the original study amusement, excitement, socialization, monetary gains, avoidance factors would emerge from the scale. **Methods:** The sample consisted of 354 voluntary male participants who were above age 18 and betting in betting terminals, in Istanbul. The internal reliability of the scale was explored by examining the Cronbach's alpha coefficient. For the validity evaluation South Oaks Gambling Screen, Positive Affect Negative Affect Schedule, and average time devoted to gambling-related affairs were assessed. **Results:** Factor analysis revealed a four-factor solution in which amusement and excitement factors merged under a single factor. The reliability of the Turkish version of the GMS was supported by the Cronbach's alpha values found as 0.89, 0.86, 0.79, 0.81, and 0.76 respectively for the whole scale and amusement/excitement, socialization, monetary gains, and avoidance factors whereas the validity of the scale was supported by the significant associations of the factors found with participants' average time devoted to gambling and gambling severity scores. **Discussion:** The results of the study were discussed with respect to the necessity for gambling-related Turkish measurement instruments and the four-factor solution of the Turkish form of GMS in the light of the relevant literature. (Anatolian

¹ Yrd. Doç. Dr., Maltepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü, İstanbul

² Prof.Dr., Orta Doğu Teknik Üniversitesi Psikoloji Bölümü, Ankara

Yazışma adresi / Address for correspondence:

Yrd.Doç.Dr. Kuntay ARCAN, Maltepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü, 34857 Maltepe/İstanbul

E-mail: kuntayarcan@yahoo.com

Geliş tarihi: 29.05.2013, Kabul tarihi: 23.10.2013, doi: 10.5455/apd.48431

Journal of Psychiatry 2014; 15:248-256)

Key words: *gambling, motivation, validity, reliability*

GİRİŞ

Temel beklentisi, yatırıldan fazla değer elde etmek olan kumar oynama, tüm dünyada yaygın olan bir davranıştır. Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından da bir bozukluk olarak tanımlanan patolojik düzeyde kumar oynamanın¹ yaygınlık oranı farklı toplumlarda yaklaşık %1 olarak belirlenmiş,^{2,3} söz konusu oranın Kore gibi kimi ülkelerde %3-4'lere çıktığı bildirilmiştir.⁴ Kumar oynama üzerine aşırı kafa yorma, başarısızlıkla sonuçlanan kumar oynamayı azaltma veya bırakma çabaları gibi belirtiler¹ olan tanı konacak düzeyde kumar oynayanların oranı, kumar oynamayanlar ve tanı konacak düzeyde kumar oynamayanlara göre düşüktür. Oranlar tanı konacak düzeyde olmasa da, kumar oynama davranışları ile bağlantılı sorunlar yaşayanlar ve çevrelerindeki kimselerin kumar davranışlarından sıkıntı yaşayanlarla birlikte değerlendirildiğinde durumun ciddiyeti artmakta; bireysel ve toplumsal zararları bağlamında kimi araştırmacının önerdiği gibi kumarın bir halk sağlığı sorunu olarak ele alınmasının gereği ortaya çıkmaktadır.^{5,6} Bu tarafıyla bakıldığında kumar literatürünün emekleme döneminde olduğu belirtilmekle birlikte,^{7,8} son yıllarda çalışmaların sayısındaki artış⁹ umut verici görünmektedir.

Kumar alanında artan çalışmaların bir bölümünü kumar oynama güdüleri olarak isimlendirilen ve bireyleri kumar oynamak için güdüleyen değişkenlerin belirlenmesine yönelik araştırmaların örnekleri oluşturmaktadır.^{10,11} Bu çalışmalar, kumardan kaynaklanan sorunları olanları olmayanlardan ayırmada, risk gruplarını ve tedavi protokollerini belirlemede önem taşımaktadır. Sözü edilen çalışmalarda alkol ve madde kullanımı alanında önceden yapılmış araştırmaların izlerini açıkça görmek olasıdır. Örneğin, Kumar Oynama Motivasyonları Ölçeği,¹² daha önce geliştirilen Alkol Kullanma Motivasyonları Ölçeği'nin¹³ aslına sadık kalınarak hazırlanmış bir uyarlamasıdır. Gerek sözü edilen bağımlılıkların beraber görüldüğüne ilişkin araştırma bulguları,^{14,15} gerekse olası ortak güdülerin bu bağımlılıklarda etkili olabileceğine ilişkin görüş,¹⁶ kumar literatürünün alkol ve madde bağımlılığı literatürünü izlemesini açıklamaktadır.

Bireyleri kumar oynamak için güdüleyen değişkenlerin belirlenmesini amaçlayan çalışmalar, sorunlu kumar oynama davranışı ile etkisiz biçimde sorunlardan kaçınma/sorunlarla baş

etme çabaları arasındaki güçlü ilişkiyi göstermektedir.¹⁶⁻¹⁸ Bu ilişki, alkol ve madde kullanımı ile sorunlardan kaçınma arasında ortaya konan ilişkiyi destekler niteliktedir.^{19,20} Ek olarak farklı çalışmalarda kumar oynama ile iyi hissetme ve sosyalleşme güdülenmelerinin ilişkili olduğu ortaya konmuştur.^{12,21} Kumarın bağlantılı sorunlarla ilişkisinde öne çıkan ve diğer bağımlılıkların güdülenmelerinden farklılaşan kumar oynama nedeni ise, para kazanma arzusu olarak göze çarpmaktadır.^{22,23}

Kumar alanında artan çalışmalar,⁹ Türkiye örneğinde yapılabilecek araştırmalara bugüne kadar yansımamıştır. Bu belirlemenin nedeni olarak, Türkiye'de kumarın sorun yaratacak düzeyde olmadığını veya Türkçede kumar oynama davranışıyla ilişkili ölçüm araçlarının sayısal ve/veya içerik olarak yetersiz olduğunu söylemek olasıdır. Bu çalışmada ikinci değerlendirmeden yola çıkılarak Lee ve arkadaşları tarafından geliştirilmiş Kumar Oynama Nedenleri Ölçeği'nin²⁴ (KONÖ) uyarlamasının yapılması ve ölçeğin bu alanda araştırma yapacakların kullanımına kazandırılması amaçlanmıştır. Ölçeğin uyarlama için seçilmesinde maddelerin kolay anlaşılır içerikte olması, geliştirilmesinde bu çalışma için planlandığı gibi klinik olmayan örneklem kullanılmış olması ve maddelerinin para kazanma ile ilişkili nedenleri içerecek biçimde kumar oynama özelinde hazırlanmış olması etkili olmuştur.

YÖNTEM

Örneklem

Çalışmanın örnekleme İstanbul'da, at yarışları (ganyan) ve spor müsabakaları (iddaa) üzerine bahis oynanan bayilerde, bahis yapan, 18 yaş ve üzeri, 354 erkek, gönüllü katılımcıdan uygun örnekleme (convenience sampling) yöntemine göre seçkisiz olmayan bir biçimde oluşturulmuştur. Yaşları 18-73 arasında (35.77±13.51) olan katılımcıların demografik özellikleri Tablo 1'de gösterilmiştir.

İşlem

Birinci yazarın doktora araştırmasının bir bölümünü kapsayan bu çalışmanın tümü için Orta Doğu Teknik Üniversitesi Etik Komitesi'nden onay alınmıştır. Çalışmanın yazarları ölçeğin maddelerini Türkçeye çevirmiştir. Çeviriler İngi-

Tablo 1. Katılımcıların demografik özellikleri

	Sayı	%
Medeni durum		
Evli	210	59.3
Bekar	143	40.4
Eğitim		
Okuryazar	1	0.3
İlkokul	35	9.9
Ortaokul	42	11.9
Lise	137	38.7
Üniversite öğrencisi	61	17.2
Üniversite	78	22.0
Kişisel gelir		
Yok	27	7.6
<1000 TL	97	27.4
1000 - 2000 TL	141	39.8
2000 - 3000 TL	53	15.0
3000 - 4000 TL	16	4.5
>4000 TL	20	5.6

lizceye uygunlukları bakımından bağımsız iki hakem tarafından değerlendirilmiş, oluşan metnin Türkçesi bir Türk Dili ve Edebiyatı öğretim görevlisi tarafından incelenmiştir. Son aşamada, Türkçe ölçek bağımsız iki hakem tarafından İngilizceye çevrilmiş, ölçeğin değişiklik yapmayı gerektirmeyecek uygunlukta ortaya konduğu belirlenmiştir.

Verilerin, 01 Mayıs-15 Haziran 2011 tarihleri arasında onamları alınan katılımcılardan toplanmasında, 16 psikoloji bölümü üçüncü sınıf öğrencisi uygulama konusunda eğitilerek gönüllü olarak çalışmıştır. Çalışmaya katılmayı kabul edenlere uygulanacak test bataryası tanıtılmış, onamları alınmıştır.

KONÖ'nün kapsam geçerliliğinin sınırlanabileceği Türkçede benzer yapıda bir ölçeğe ulaşılamamış ve özgün çalışmada bu çalışmaya örnek olabilecek, ölçeğin geçerliliğini destekleyecek içerikteki değişkenlerle ilişkileri rapor edilmiştir. Bu çalışmada özgün çalışmada olduğu gibi, ölçeğin güvenilirliğinin sınırlanmasında Cronbach alfa katsayısı, yapı geçerliliğinin incelemesinde faktör analizi kullanılmıştır. Katılımcıların kumar katılımları KONÖ'nün geçerliliğini desteklemesi için kullanılmıştır. Ayrıca KONÖ'nün faktörlerinden, içeriksel olarak ilişkili olduğu değişkenler iyi belirlenmiş tek faktör olan kaçınma nedeni ile kumar oynamanın yapı geçerliliğini desteklemek üzere, bu faktörün olumsuz duygudurum ile ilişkisi incelenmiştir.

LISREL programı ile yürütülen doğrulayıcı fak-

tör analizleri dışındaki analizler SPSS programı ile gerçekleştirilmiştir. Uyum iyiliğinin değerlendirilmesinde karşılaştırmalı uyum endeksi (CFI; comparative fit index), ölçeklendirilmemiş uyum endeksi (NNFI; non-normed fit index), tahminin ortalama karekök hatası (RMSEA; root mean square error of approximation) değerleri incelenmiştir.

Veri toplama araçları

Katılımcılardan demografik (yaş, eğitim, gelir, evlilik gibi) ve kumar katılımını içeren soruların bilgileri toplanmış; çalışmanın burada bildirilen bulguları kapsamında aşağıda tanıtılan ölçeklerden faydalanılmıştır:

South Oaks Kumar Tarama Testi (SOKT):

Kumar oynama şiddetini ölçmeye yönelik olarak geliştirilen ölçek,²⁵ birçok çalışmada kullanılmıştır.²⁶⁻²⁸ Ölçeğin özgün formunda 20 üzerinden beş ve üstünde puan alanlar patolojik düzeyde kumar oynayanlar olarak sınıflandırılırken,²⁵ Türkiye örnekleminde yapılan çalışmada ölçekte kültürel farklılıklara bağlı olarak çalışmadığı düşünülen üç maddenin yerine iki madde eklenmiş, toplam 19 üzerinden sekiz ve üstünde puan alanların patolojik düzeyde kumar oynayanlar olarak sınıflandırılmasının uygun olacağı bildirilmiştir.²⁹ Türkçe formun iç ve test-tekrar test tutarlıkları sırasıyla 0.88 ve 0.95 olarak hesaplanmıştır.²⁹

Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği (PNDÖ):

Duygudurumu ölçmek için geliştirilen ve 20 maddeden oluşan beşli Likert tipi ölçek, 10 olumlu ve 10 olumsuz duygudurumunu belirlemektedir.³⁰ Bu çalışmada, PNDÖ'nün negatif duygudurum puanından faydalanılmıştır. Türkçeye uyarlama çalışmasında negatif duygudurum için iç tutarlık 0.86; test-tekrar test tutarlığı 0.54 olarak bildirilmiştir.³¹

Kumar Oynama Nedenleri Ölçeği (KONÖ):

Kumar oynama ile ilişkili güdülerin belirlenmesine yönelik olarak geliştirilen beşli Likert tipi ölçeğin maddelerinin oluşturulmasında psikoloji öğrencileri ve at yarışları üzerine kumar oynayan katılımcıların görüşlerinden faydalanılmıştır.²⁴ Açıklayıcı faktör analizi sonucunda 35 maddeden oluşmasının uygun olduğu düşünülen ölçeğin boyutlarına sosyalleşme, eğlenme (amusement), kaçınma, heyecanlanma (excitement) ve para kazanma (monetary) isimleri verilmiştir. Ölçek için öğrenci ve düzenli kumar oynayanlardan oluşan örneklemlerde ayrı ayrı beş farklı modeli test etmek üzere doğrulayıcı faktör analizleri uygulanmıştır. Uyum endekslerine bakılarak beş faktörlü modelin ölçek için

uygun olduğuna karar verilmiştir (düzenli kumar oynayanlar örnekleme: CFI=0.96, NNFI=0.95, RMSEA=0.07). İç tutarlılık katsayıları düzenli kumar oynayanların örnekleminde tüm ölçek, sosyalleşme, eğlenme, kaçınma, heyecanlanma ve para kazanma faktörleri için sırasıyla 0.92, 0.83, 0.78, 0.90, 0.89 ve 0.87 olarak bildirilmiştir.²⁴

BULGULAR

Örnekleme, kumar katılımının yüksek olduğu gözlenmiştir. Geçerlilik incelemesindeki korelas-

yonel analizde, logaritmik olarak dönüştürülerek kullanılan katılımcıların kumar ile ilgili işlere ayırdıkları zaman haftada 10 saati bulmuştur (9.91±13.16). SOKT puanları incelendiğinde, katılımcıların 41'inin (%11.6) patolojik düzeyde kumar oynadığı hesaplanmıştır (SOKT>7). İddaa ve at yarışı bahsi sırasıyla %50 ve %43 ile en sık oynadığı bildirilen kumar türleri olmuş, iddaa oynayanların neredeyse yarısının (47%) at yarışı oynadıklarını bildirmiş olmaları örnekleme birinden fazla bahis oynamanın yaygın olduğunu ortaya koymuştur.

Tablo 2. Kumar Oynama Nedenleri Ölçeği faktör örüntüsü

Faktör no	1	2	3	4
Kumar oynuyorum, çünkü:				
No Madde				
20	0.69	-0.01	0.13	0.13
30	0.69	-0.08	0.09	-0.02
6	0.68	-0.10	0.15	0.02
1	0.66	-0.13	0.08	-0.05
16	0.63	0.19	0.01	0.22
10	0.54	0.16	0.04	0.30
26	0.53	-0.19	0.19	0.02
25	0.52	0.04	0.02	0.31
33	0.51	0.06	0.38	0.05
11	0.49	0.01	0.09	0.24
21	0.49	0.15	0.06	0.20
5	0.46	0.09	0.04	0.40
15	0.46	-0.03	0.04	0.41
35	0.44	0.41	0.20	0.06
13	0.02	0.75	-0.02	0.13
23	0.02	0.72	-0.02	0.05
3	-0.02	0.71	0.09	0.05
18	-0.03	0.69	0.13	0.12
28	-0.08	0.67	0.12	0.07
8	0.17	0.65	-0.05	0.01
32	0.52	0.32	0.08	0.13
7	0.16	0.09	0.81	-0.03
12	0.14	0.12	0.81	0.01
34	0.15	0.10	0.81	-0.02
2	0.20	-0.06	0.66	-0.01
22	0.14	0.08	0.59	0.09
17	-0.04	0.43	0.58	0.04
27	-0.14	0.50	0.32	0.14
31	0.26	0.41	0.15	0.14
9	0.10	0.09	0.01	0.82
14	0.11	0.04	0.03	0.81
4	0.23	0.03	-0.05	0.59
29	0.36	0.05	0.01	0.59
19	0.28	0.19	0.07	0.55
24	-0.07	0.17	0.02	0.33
Özdeğer	7.495	3.944	3.083	1.648
Açıklanan varyans (%)	21.415	11.268	8.809	4.708
Alfa katsayısı (α) (tüm ölçek: 0.889)	0.861	0.788	0.812	0.763

Faktör 1: Eğlenme/heyecanlanma, Faktör 2: Kaçınma, Faktör 3: Para kazanma, Faktör 4: Sosyalleşme.

Faktör yapısı

KONÖ'nün yapı geçerliliğini sınamak amacıyla varimax döndürmeli temel bileşenler faktör analizi yapılmış, 0.87 olarak hesaplanan KMO değeri ve Barlett testi sonucu ($p < 0.001$) verinin faktör analizi için uygun olduğunu göstermiştir. Özdeğerleri 1'den büyük olan yedi faktör belirlenmesine karşın, scree-test grafiği ve madde içerikleri incelendiğinde, dört faktörlü çözümün uygun olduğuna karar verilmiştir. Madde yükleri, faktörlerin özdeğerleri ve açıklanan varyans oranları Tablo 2'de gösterilmiştir. Toplam varyansın %46'sını açıklayan dört faktörlü yapının geçerliliğini test etmek üzere yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda χ^2 değerinin serbestlik derecesine oranı ($1562.86/554=2.82$) ile beraber uyum endeksleri (CFI=0.90, NNFI=0.90, RMSEA=0.08) kabul edilir düzeylerde bulunmuştur.

Özgün çalışmada eğlenmek ve heyecanlanmak için kumar oynama olarak ayrılan faktörlerin maddelerinin tümü çalışmamızda tek faktörde toplanmış, söz konusu faktör 'eğlenme/heyecanlanma' nedeni olarak isimlendirilmiştir. Bunun dışındaki üç faktör, özgün sürümdeki gibi oluşmuş ve etiketlerine sadık kalınarak kaçınma, para kazanma, sosyalleşme nedenleri olarak isimlendirilmiştir. Çapraz yüklenen 27., 31. ve 32. maddeler özgün faktörlerindeki yerlerinde korunmuştur. Bir madde dışında (31) tüm maddelerin faktör yükleri kabul edilir düzeyde bulunmuştur (≥ 0.32).

Özgün sürümdeki yapının Türkçe sürümde nasıl oluşacağını görmek için beş faktöre zorlanarak yürütülen temel bileşenler analizinde eğlenme ve heyecanlanma güdüleri, birbirlerinden beklendik biçimde ayrılmamış, içeriksel olarak heyecanlanma ile ilişkili kimi maddeler (16, 21, 26, 30, 33) eğlenme faktörü altında toplanmıştır.

Güvenilirlik

Cronbach alfa değeri KONÖ'nün tümü için 0.89; eğlenme/heyecanlanma, kaçınma, para kazanma ve sosyalleşme faktörleri için sırasıyla 0.86, 0.79, 0.81 ve 0.76 olarak bulunmuştur. Madde toplam korelasyon değerleri 24. madde dışında kabul edilir düzeydedir (0.270-0.547) (Tablo 3).

Geçerlilik

KONÖ'nün ölçüt geçerliliğini test etmek üzere SOKT puanları kesme puanının üstünde ve altında olan katılımcılardan oluşturulan gruplar, kumar oynama nedenleri puanları üzerinden bağımsız örneklem t testi ile karşılaştırılmış-

Tablo 3. KONÖ güvenilirlik analizi

	Ort.±S	Madde çıkınca α değeri	Madde- toplam r
Madde 1	3.72±1.55	0.887	0.357
Madde 2	3.52±1.54	0.887	0.346
Madde 3	1.58±1.13	0.887	0.304
Madde 4	2.77±1.56	0.887	0.356
Madde 5	2.87±1.59	0.884	0.482
Madde 6	3.64±1.53	0.885	0.445
Madde 7	2.88±1.62	0.885	0.435
Madde 8	1.60±1.19	0.887	0.316
Madde 9	2.11±1.46	0.886	0.414
Madde 10	2.78±1.63	0.883	0.519
Madde 11	2.92±1.59	0.885	0.419
Madde 12	2.87±1.69	0.885	0.441
Madde 13	1.66±1.22	0.887	0.329
Madde 14	2.17±1.46	0.886	0.406
Madde 15	2.81±1.48	0.885	0.433
Madde 16	2.91±1.52	0.883	0.547
Madde 17	2.73±1.63	0.886	0.370
Madde 18	1.76±1.25	0.887	0.327
Madde 19	2.34±1.48	0.884	0.482
Madde 20	3.47±1.54	0.883	0.525
Madde 21	2.68±1.55	0.885	0.449
Madde 22	3.26±1.63	0.886	0.371
Madde 23	1.61±1.11	0.888	0.285
Madde 24	1.66±1.19	0.890	0.146
Madde 25	3.07±1.63	0.885	0.455
Madde 26	4.17±1.24	0.887	0.320
Madde 27	1.95±1.38	0.888	0.270
Madde 28	1.65±1.22	0.888	0.270
Madde 29	2.37±1.50	0.885	0.468
Madde 30	3.92±1.34	0.886	0.408
Madde 31	1.76±1.30	0.886	0.418
Madde 32	2.39±1.54	0.884	0.517
Madde 33	3.77±1.43	0.884	0.502
Madde 34	3.20±1.64	0.885	0.432
Madde 35	2.54±1.55	0.884	0.518

tır. SOKT puanlarına göre patolojik düzeyde kumar oynayan grubun katılımcılarının sosyalleşme dışındaki kumar oynama nedenleri puanları diğer grubun katılımcılarından yüksek bulunmuştur (Tablo 4). Faktörlerin SOKT puanları ve bahis için ayrılan zaman, kaçınma faktörünün negatif duygudurum ile incelenen ilişkileri ölçeğin geçerliliğini destekleyecek biçimde anlamlı bulunmuştur (Tablo 5).

TARTIŞMA

KONÖ'nün Türkiye'de kumar oynamayı güdüleyen nedenleri belirlemek için yürütülecek çalışmalarda kullanılacak geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğunu göstermek amacıyla yapılan bu çalışmada, ölçeğin faktör yapısı

Tablo 4. Kumar oynama nedenleri puanlarının kumar şiddeti puanlarına göre karşılaştırılması

Değişkenler	Patolojik olmayan düzeyde kumar oynayan grup (s=313)		Patolojik düzeyde kumar oynayan grup (s=41)		t	p
	Ort.±SS	Ort.±SS	Ort.±SS	Ort.±SS		
Eğlenme/heyecanlanma	3.20±0.90	3.52±0.94	-2.17	<0.05		
Kaçınma	1.64±0.71	2.56±1.13	-7.16	<0.001		
Para kazanma	2.69±1.00	3.44±0.94	-4.52	<0.001		
Sosyalleşme	2.20±0.97	2.46±1.04	-1.55			

Tablo 5. Değişkenler arasındaki korelasyon katsayıları

	1	2	3	4	5	6	7
1. Kumar şiddeti (SOKT)							
2. Kumara ayrılan zaman	0.41***						
3. Negatif duygu	0.26***	-0.04					
4. Eğlenme/heyecanlanma	0.24***	0.36***	0.06				
5. Kaçınma	0.39***	0.15**	0.46***	0.25**			
6. Para kazanma	0.34***	0.19***	0.22***	0.35***	0.38***		
7. Sosyalleşme	0.11*	0.19***	0.03	0.50***	0.29***	0.15**	

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

özgün sürümünden farklılaşmamıştır Heyecanlanmak ve eğlenmek için kumar oynama faktörlerinin birbirinden ayrılmaması, ölçeğin özgün faktör yapısından ciddi bir sapma olarak değerlendirilmemiştir. Özgün çalışmada eğlenme ve heyecanlanma güdülerinin tek faktör olarak test edildiği dörtlü modelin uyum endeksleri, araştırmacıların ölçeğin son haline karar verdikleri beşli modelin ardından kabul edilebilir düzeyde bulunan ikinci model olmuştur. Ayrıca faktörler arası hesaplanan korelasyon katsayıları içinde en yüksek değerlerin eğlenme ve heyecanlanma faktörleri arasında bulunması ($r=0.59$), söz konusu faktörlerin birbirlerine yakın içerikte yapıları ölçtüğünün bir göstergesini oluşturmuştur. Özgün ölçeğin faktör yapısına ilişkin bu bulguların yanı sıra, farklı ölçeklerde eğlenme ve heyecanlanma faktörlerine ait olabilecek maddelerin tek yapıda değerlendirilebildiği bilinmektedir. Örneğin, kumar ve alkol literatüründe benzer sürümleri kullanılan güdülenme ölçeklerinde^{12,13} 'eğlenceli olduğu için kumar oynarım/alkol kullanırım' ve 'heyecan verici olduğu için kumar oynarım/alkol kullanırım' maddeleri 'iyi hissetmek' yapısında bir arada değerlendirilmiştir. Belirtilen bu gerekçeler ve çalışmamızın bulguları doğrultusunda, KONÖ için dörtlü ölçek yapısı önerilmiştir.

Ölçeğin faktör yapısı ile ilgili para kazanma ve

ağırlıklı duygudurum belirtilerini içeren kaçınma faktörlerine çapraz yüklenen maddeler dikkat çekmiştir. İki faktörün iç içe geçmiş olabileceğini düşündüren bu durum, özgün çalışmada para kazanma nedenini gösteren 31. maddenin ('Şans/bahis oyunları ve kumar oynamadan yaşamımı değiştiremem.') çalışmamızdaki kaçınma faktöründeki görece yüksek yükünde belirgin biçimde ortaya çıkmış, iki faktörün kesişme alanı olabilecek çaresizliği düşündürmüştür. Bu faktörlerin eğlenme/heyecanlanma ve sosyalleşme nedenleri ile kumar oynamaktan farklı olarak negatif duygudurum ile ilişkili olduğunun bulunması, aralarındaki ilişkilerin özgün ve bizim çalışmamızda yüksek çıkması yapılarının ilişkili olabileceği görüşünü desteklemiştir. Bu bulgular ışığında, çapraz yüklenen 27., 31., 32. maddelerin yerlerinin özgün ölçekteki gibi korunmasının ve sözü edilen faktörlerin ilişkilerinin gelecek çalışmalarda ayrıntılandırılmasının uygun olacağı düşünülmüştür.

Çalışmada sosyalleşme dışındaki faktörlerin puanları, ölçeğin ölçüt geçerliliğini destekleyecek biçimde SOKT kesme puanına göre belirlenen patolojik düzeyde kumar oynayan katılımcılarda daha yüksek bulunmuştur. Sosyalleşme nedeninin kumar oynama üzerindeki görece düşük etkisi ölçeğin özgün çalışmasında²⁴ ve farklı çalışmalarda¹² ortaya konmuştur. Bahis

etkinliğini başlatmak ve sürdürmek için başkalarının varlığına zorunlu olarak gereksinme duyulmaması, çalışmamızın örnekleme düşünüldüğünde, bu bulguyu daha anlaşılır kılmıştır. Sözü edilen bu değerlendirme, sosyalleşme boyutunun 24. maddesinin ('Arkadaşlar ısrar ediyorlar.') düşük madde-toplam korelasyon katsayısı ve faktör yükü ile özellikle belirginleşmiş; ölçekten çıkarılması yerine bu maddenin psikometrik performansının başkalarının varlığına zorunlu olarak gerek duyulacak türden kumar oynayan katılımcılar ile yapılacak çalışmalarda incelenmesinin uygun olacağı düşünülmüştür. Sosyalleşmenin diğer faktörler ile beraber SOKT puanları ve kumara ayrılan süre ile ilişkili bulunması KONÖ'nün geçerliliğini desteklemiştir. Katılımcıların kumar oynama nedenleri arttıkça kumara ayırdıkları zaman ve kumar oynama şiddeti puanları beklendiği gibi artmıştır. Ayrıca kaçınma ve negatif duygudurum arasında ortaya konan ilişki, kumar alanındaki geçmiş araştırma bulgularını desteklemiştir.^{32,33}

Çalışmamızın örnekleme, özgün çalışmanın düzenli kumar oynayan, kumar oynama şiddeti puanları yüksek, ağırlıklı erkek (%84) ve en yoğun olarak at yarışı üzerine bahis oynayan (%42) katılımcılardan oluşan örnekleme benzerlikler göstermiştir. Ancak örneklemin ağırlıklı bahis oynayan, sadece İstanbul'daki bayilerde ulaşılan ve erkek olan katılımcılardan seçkisiz olmayan biçimde oluşması ve tekrar-tekrar test çalışması yapılmaması, çalışmamızın temel sınırlılıklarını oluşturmuştur. Bahis dışında kumar oynayan, kahvehane gibi kumar için yasal olmayan ortamları seçen veya toplumda onaylanmaması, erişim kolaylığı gibi nedenlerle bayi yerine internette bahis oynayan kimseler bu çalışmada temsil edilmemiştir. Öte yandan SOKT'nin kullanımının verisi kadın katılımcılardan toplanana kadar erkeklerle sınırlı kalma zorunluluğuna ilişkin görüş²⁹ ve çalışmamızın veri toplama sürecinde bayilerde kadınlarla karşılaşılması, örneklemin erkeklerle sınırlı kalmasına neden olmuştur. Belirtilen bu sınırlılık Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu³⁴ tarafından yayımlanan rapordaki Türkiye'de bahis oynayanların çoğunun erkeklerden oluştuğu araştırma bulgusunu ve bağlantılı futbol ve at yarışı gibi etkinliklerle erkeklerin kadınlara göre daha ilgili olduğu görüşünü desteklemiştir. Tarihsel olarak erkek egemen bir etkinlik olduğu belirtilen kumar

oyunama³⁵ ve ilişkili sorunlar yaşamının erkeklerle özgü bir görüngü olmadığını ortaya koyan araştırma bulgularının örnekleri düşünüldüğünde,^{36,37} seçkisiz örnekleme yoluyla Türkiye'nin farklı yerlerindeki bayilerde bahis oynayan, kumar oynamak için bayileri seçmeyen, bahis dışında kumar oynayan kimselerden olduğu kadar kumar oynayan kadınlardan da gelecek araştırmalarda veri toplamak bu çalışmanın bulgularının genellenebilmesi için önemli olacaktır. Ayrıca özgün çalışmada test-tekrar test çalışması yürütülmediğinden karşılaştırma olanağı sunabilecek verisi olmasa da, KONÖ'nün gelecekte rapor edilebilecek test-tekrar test tutarlılığı verisi ölçeğin güvenilirliğine katkı sağlayacaktır.

Çalışmanın başında, Türkiye'de kumar oynama ile ilişkili çalışmaların sınırlı olması, bu alanda araştırmalara gereksinme olmamasından çok, mevcut kumar ile ilişkili değişkenleri ölçebilecek Türkçe araçların sınırlı olması ile ilişkilendirilmiştir. Buna bağlı olarak kumar oynayan kimselerin kumar oynamalarını güdüleyen etkenleri belirlemek amacıyla geliştirilmiş olan KONÖ'nün uyarlamasının yapılmasının ve ölçeğin güvenilir ve geçerli bir ölçüm aracı olduğunun gösterilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın temel çıkış noktası ve ana amacı göz önünde bulundurulduğunda, araştırmanın ikisini de destekleyecek bulgulara ulaştığını söylemek olasıdır. Bir taraftan her 10 katılımcıdan en az birinin SOKT puanlarına göre patolojik düzeyde kumar oynadığı değerlendirilmesinin yapılabileceği görülmüş; bu değerlendirme ışığında Türkçede kumar alanında kullanılabilecek ölçeklerin artırılmasının uygun olabileceği öngörüsü desteklenmiştir. Öte yandan KONÖ'nün büyük oranda ölçeğin özgün sürümü ile örtüşecek faktör yapısına sahip olduğu ve sözü edilen sınırlılıkları dikkate alınarak kullanılabilecek uygunlukta bir ölçek olduğu ortaya konmuştur. KONÖ'nün gerek farklı örneklemlerde ve kumar oynama ile ilişkili farklı değişkenlerin çalışılacağı araştırmalarda, gerekse kumar oynama güdülenmelerini ölçmek üzere geliştirilecek veya uyarlanacak ölçeklerin geçerlilik çalışmalarında kullanılması olası olacaktır. Ayrıca ölçek kumar oynamalarından ötürü sorun yaşayan kimselere yönelik farkındalığı artırma ve sağlıklı baş etme stratejileri geliştirme gibi klinik çalışmaların içeriğini oluşturacak bir değerlendirme aracı olarak yarar sağlayabilecektir.

KAYNAKLAR

1. Amerikan Psikiyatri Birliği. *Psikiyatride Hastalıkların Tanımlanması ve Sınıflandırılması, Gözden Geçirilmiş Dördüncü Baskı (DSM-IV-TR)*. E Körođlu (Çev. Ed.), Ankara: HYB, 2001.
2. Bondolfi G, Jermann F, Ferrero F, Zullino D, Osiek CH. Prevalence of pathological gambling in Switzerland after the opening of casinos and the introduction of new preventive legislation. *Acta Psychiatr Scand* 2008; 117:236-239.
3. Wong ILK, Ernest MT. Prevalence estimates of problem and pathological gambling in Hong Kong. *Am J Psychiatry* 2003; 160:1353-1354.
4. Lee SH, Lee SY, Chung HH, Zwa HS. Post-modern social dysfunction: gambling propensity. *Soc Ment Health Rev* 1999; 99:1-32.
5. Chou K L, Afifi TO. Disordered (pathological or problem) gambling and axis I psychiatric disorders: Results from the national epidemiological survey on alcohol and related conditions. *Am J Epidemiol* 2011; 173:1289-1297.
6. Faregh N, Leth-Steensen C. The gambling profiles of Canadians young and old: Game preferences and play frequencies. *International Gambling Studies* 2011; 11:23-41.
7. Milosevic A, Ledgerwood DM. The subtyping of pathological gambling: A comprehensive review. *Clin Psychol Rev* 2010; 30:988-998.
8. Raylu N, Oei TPS. The Gambling Related Cognitions Scale (GRCS): Development, confirmatory factor validation and psychometric properties. *Addiction* 2004; 99:757-769.
9. Johansson A, Grant JE, Kim SW, Odlaug BL, Göttestam KG. Risk factors for problematic gambling: A critical literature review. *J Gambl Stud* 2009; 25:67-92.
10. Neighbors C, Lostutter TW, Cronce JM, Larimer ME. Exploring college student gambling motivation. *J Gambl Stud* 2002; 18:361-370.
11. Thomas AC, Allen FC, Phillips J. Electronic gaming machine gambling: measuring motivation. *J Gambl Stud* 2009; 25:343-355.
12. Stewart SH, Zack M. Development and psychometric evaluation of a three-dimensional gambling motives questionnaire. *Addiction* 2008; 103:1110-1117.
13. Cooper ML, Russell M, Skinner JB, Windle M. Development and validation of three dimensional measure of drinking motives. *Psychol Assess* 1992; 4:123-132.
14. Kessler RC, Hwang I, Labries R, Petukhova M, Sampson NA, Winters, KC, et al. DSM-IV pathological gambling in the National Comorbidity Survey Replication. *Psychol Med* 2008; 38:1351-1360.
15. Welte JW, Barnes GM, Wieczorek WF, Tidwell MCO, Parker JC. Risk factors for pathological gambling. *Addict Behav* 2004; 29:323-335.
16. Stewart SH, Zack M, Collins P, Klein RM, Frago-poulos, F. Subtyping pathological gamblers on the basis of affective motivations for gambling: relations to gambling problems, drinking problems, and affective motivations for drinking. *Psychol Addict Behav* 2008; 22:257-268.
17. Duvarcı İ, Varan A. Descriptive features of Turkish pathological gamblers. *Scand J Psychol* 2000; 41:253-260.
18. Gupta R, Derevensky JL. An empirical examination of Jacob's general theory of addictions: Do adolescent gamblers fit the theory? *J Gambl Stud* 1998; 14:17-49.
19. McNally AM, Palfai TP, Levine RV, Moore BM. Attachment dimensions and drinking-related problems among young adults: The mediational role of coping motives. *Addict Behav* 2003; 28:1115-1127.
20. Simons J, Correia CJ, Carey KB. A comparison of motives for marijuana and alcohol use among experienced users. *Addict Behav* 2000; 25:153-160.
21. Dechant K, Ellery M. The effect of including a monetary motive item on the gambling motives questionnaire in a sample of moderate gamblers. *J Gambl Stud* 2011; 27:331-344.
22. Wardle H, Moody A, Spence S, Orford J, Voldberg R, Jotangia D, et al. *British Gambling Prevalence Survey 2010*. 2/2011. <http://www.gamblingcommission.gov.uk/PDF/British%20Gambling%20Prevalence%20Survey%202010.pdf>
23. Wulfert E, Franco C, Williams K, Roland B, Maxson JH. The role of money in the excitement of gambling. *Psychol Addict Behav* 2008; 22:380-390.
24. Lee HP, Chae PK, Lee HS, Kim YK. The five-factor gambling motivation model. *Psychiatry Res* 2007; 150:21-32.
25. Lesieur HR, Blume SB. The South Oaks Gambling Screen (SOGS): A new instrument for the identification of pathological gamblers. *Am J Psychiatry* 1987; 144:1184-1198.
26. Cox BJ, Kwong J, Michaud V, Enn MW. Problem and pathological gambling: Considerations from a community survey. *Can J Psychiatry* 2000; 45:548-553.
27. Matthews N, Farnsworth B, Griffiths M.D. A pilot study of problem gambling among student online gamblers: Mood states as predictors of problematic behavior. *CyberPsychol Behav* 2009; 12:741-746.

28. Petry N. A comparison of treatment-seeking pathological gamblers based on preferred gambling activity. *Addiction* 2003; 98:645-655.
29. Duvarcı İ, Varan A. South Oaks kumar tarama testi Türkçe formu güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Türk Psikiyatr Derg* 2001; 12:34-45.
30. Watson D, Clark LA, Tellegen A. Development and validation of brief measures positive and negative affect: the PANAS scales. *J Pers Soc Psychol* 1988; 54:1063-1070.
31. Gençöz T. Pozitif ve negatif duygu ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikol Derg* 2000; 15:19-26.
32. Slutske WS, Caspi A, Moffitt TE, Poulton R. Personality and problem gambling: A prospective study of a birth cohort of young adults. *Arch Gen Psychiatry* 2005; 62:769-775.
33. Wiebe J, Cox B, Falkowski-Ham A. Psychological and social factors associated with problem gambling in Ontario: A one year follow-up study. 10.2003. Accessed: March 1st 2013. <http://www.responsiblegambling.org/docs/research-reports/psychological-and-social-factors-associated-with-problem-gambling-in-ontario-a-one-year-follow-up-study.pdf>
34. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu. Kamu Kurum ve Kuruluşları ile Diğer Kişiler Tarafından Gerçekleştirilen Talih ve Şans Oyunları ile Yarışlara İlişkin 2006 ve 2007 Yılları Faaliyetlerinin Denetimi ile Söz Konusu Faaliyetlerden Kamu Hizmetlerine Ayrılan Payların Değerlendirilmesi. 02.2009. Accessed: April 10th 2010. www.tccb.gov.tr/ddk/
35. Holdsworth L, Hing N, Breen H. Exploring women's problem gambling: A review of the literature. *International Gambling Studies* 2012; 12:199-213.
36. Afifi TO, Cox BJ, Martens PJ, Sareen J, Enns MW. The relation between types and frequency of gambling activities and problem gambling among women in Canada. *Can J Psychiatry* 2010; 55:21-28.
37. Slutshe W. Natural recovery and treatment-seeking in pathological gambling: Results of two US national surveys. *Am J Psychiatry* 2006; 163:297-302.